Á ALDARAFMÆLI JÓHANNESAR S. KJARVAL

Sýning á Charlottenborg

en meistarinn sat heima

Kafli úr ævisögu Jóhann-
esar S. Kjarval, sem Indr-
iði G. Þorsteinsson rithöf-

undur hefur skráð og út er
komin hjá Almenna bóka-
félaginu. Hér segir frá
sýningu á málverkum
Kjarvals á Charlottenborg
og hefur Tove fyrrum eig-
inkona málarans borið hit-

ann og þungann af þeirri
framkvæmd, staðföst í trú
sinni og snilld „okkar
langa vinar". Embætt-
ismannavaldið var hins-

vegar ekkert upptendrað
af áhuga og enginn ís-
lenzku embættismann-

anna í Sendiráði íslands í

Kaupmannahöfn mætti
við sýninguna.

egar liðið var á þetta sumar, 1931, fékk Kjarval bréf frá Þórunni Jóhannesdóttur, þar sem hún var að þakka fyrir pakka sem kom með Súðinni. Var það önnur sendingin til þeirra systra á þessu sumri. „Ég var svo
alveg hissa þegar ég var að tína upp úr
kassanum — að sjá þá hugulsemi. Það var
líkast því sem ástrík móðir hafi verið að
hugsa fyrir börnunum sínum." Þórunn
bjóst við að Aase væri fermd og falleg
stúlka og Sveinn efnispiltur. Hún kvaðst
ekki hafa fengið bréf frá Tove í eitt ár og
kveið því að hún hefði líklega „fornermað"
hana óafvitandi, en bað Kjarval fyrir
kveðjur til þeirra, og mátti til sanns vegar
færa að hann sendi kveðju, því í desember
var opnuð sýning á málverkum eftir hann
í Charlottenborg, sem vakti mikla athygli,
en einkum var þó athyglisverð sú um-
hyggja sem Tove sýndi Kjarval og sýningu
hans meðan hún stóð yfir. Var hún oþreyt-
andi að greiða götu hans þar ytra. „Sjálf
geri ég allt sem ég get til hjálpar, og
skulum við sjá hvort ekki er hægt að heyja
hina stóru baráttu fyrir okkar langa vin
og málara." Sýnd voru nítján verk og
nefndust þau Sommerdag ved Elven, Esjen,
Solskinsdag, Klöften ved Thingvalla, Lava-
mark ved Thingvalla, Aftenstemning ved
Klöften, Fossen paa Thingvalla (Öxarár-
foss), Almannagja, Sommernat, Fra
Thingvallasöen, Ved Elven, Klippevæg,
Fjeldkammen, I Klöften, Fjeldskraaning,
Vintermorgen, Moder og Börn, Jökel og
Esjen.

Það var fjórða desember sem Tove skrif-
aði Ragnari Ásgeirssyni þessu efnis að hún
hefði fengið send fimmtán málverk „fra

Jóhannes S. Kjarral

Joe" og var hún komin á fleygiferð með
að undirbúa sýningu á þeim. Bað hún
Ragnar að sjá um fréttir af þessu á ís-
landi, en ekki fyrr en hún sendi honum
skeyti þar sem átti að standa eitt orð: nu.
Hún hafði talað við Sven Poulsen ritstjóra
Berlingske Tidende og beðið hann að að-
stoða við að koma sýningunni upp. Hún
sagði honum að hún vildi að sýningin yrði
haldin í einum af sölum Charlottenborgar.
Poulsen hringdi til Sörensens prófessors,
sem var formaður Charlottenborgar, en
Tove hafði þá þegar fengið loforð fyrir sal
frá 14. desember og fram að nýári. Hafði
hún í hyggju að bjóða „öllu mögulegu fólki
sem á peninga". Sven Poulsen átti að benda
henni á nokkra og íslenska sendiráðið á
aðra. Við munum gera allt sem í okkar
valdi stendur til að selja og „undirbúa
Danmörku" undir að Joe haldi,stóra sýn-
ingu í Skandinavíu næsta vor. „Sven Poul-
sen hefur talað við Norðmenn og Svía um
þetta og þeir munu útvega sýningarsali."

Síðan bað hún Ragnar að setja frétt í
blöðin um að Sven Poulsen hefði undirbúið
sýningu á nokkrum af stórbrotnum Þing-
vallamyndum Kjarvals og fengið inni fyrir
hana í Charlottenborg. Seinna hét hún
Ragnari nánari frásögn af opnuninni, en
hann mátti ekkert skrifa fyrr en skeytið
kæmi. í bréfi frá Tove frá áttunda desem-
ber sagði að opnun sýningarinnar hefði
verið verið ákveðin 16. desember og öllum
undirbúningi væri lokið. Þennan dag fékk
Tove símskeyti frá Kjarval þar sem hann
bjóst kannski við að koma um jólin. Börnin
fögnuðu þessu „og ég er einnig glöð", sagði
Tove, og bætti við, eftir að hafa lýst honum
sem miklum niálara: „Nú skal hanngera
húsverkin sín, Ragnar." Svo rann upp hinn
stóri dagur þegar sýningin var opnuð. ís-
lendingar í Kaupmannahöfn sýndu henni
ekki mikinn sóma, síst sendiráðið, sem
Tove hafði treyst að sinnti málinu. Þetta
urðu henni mikil vonbrigði sem komu fram
í bréfi hennar til Ragnar sem hún skrifaði
í Charlottenborg, salnum þar sem mynd-
irnar voru til sýnis. „ — ja, her sidder jeg
alsaa mellem Joes dejlige malerier."

Tove hafði lent í margvíslegum erfiðleik-
um við að koma sýningunni upp. Það lenti
að mestu á hennar herðum því þótt Sven
Poulsen tæki henni vel og freistaði að
undirbúa frekari sýningar á verkum Kjar-
vals á Norðurlöndum hafði hann lítil af-
skipti af sýningunni á Charlottenborg
önnur en þau að sjá um boðslista yfir þá
Dani sem rétt þótti að hafa við opnun sýn-
ingarinnar. öðru máli gegndi um íslend-
inga í Höfn. Tove hafði treyst á að íslenska
sendiráðið yrði henni innan handar um boð
á sýninguna, og orðaði hún viðbrögð sendi-
ráðsins á þann veg að þau hefðu verið „ren
Skandale". Strax og hún hafði fengið
myndírnar í hendur sem hún þurfti að láta
innramma og fernisera og naut við það
stuðnings dansks málara, hringdi hún til
Tryggva Sveinbjörnssonar (Svörfuðar) og
bað sendiráðið að aðstoða til að þetta
mætti verða góð sýning fyrir Kjarval og
ísland. Tryggvi sagðist mundu tala við Jón
Krabbe. Síðan liðu fjórtán dagar án þess
að hún heyrði frá þeim sendiráðsmönnum,
eða fram að opnun sýningarinnar. Hún
fékk heldur engan lista með heimilisföng-
um íslendinga. Hún frétti að vísu að
Tryggvi hefði talað við Krabbe en án
árangurs.

Við opnunina voru engir frá sendiráði
íslands, sem þó hafði öllum verið boöið,
ekki Sveinn Björhsson, J6n Krabbe, J6n
Sveinbjörnsson eða Tryggvi. Sveinn og Jón

Tove — krítarteikning Kjarvals af konu
sinni er frá árinu 1915.

Sveinbjörnsson sendu konur sínar. Að öðru
leyti tókst opnunin vel. Þar voru mættir
málarar, gagnrýnendur og listamenn. Tove
var mjög reið út í íslendingana og lét það
í ljós í bréfi til Ragnars, en sagðist vona
að hún gæti sýnt þeim kurteisi ef svo færi
að þeir rækju inn nefið seinna á sýningar-
tímanum. Hugmyndir hennar um fleiri
sýningar á verkum Kjarvals höfðu frekar
eflst við að fá myndirnar frá honum, sem
voru orðnar nítján alls þegar sýningin
hófst. Hún talaði um að hann ætti að byrja
að sýna í Osló og bæta þá við „hausunum"
sínum og teikningum, og enda sýningarnar
í Berlín, jafnvel París.
Ein mynd seldist strax eftir að opnað
hafði verið. Það var Anna Borg, leikkona,
sem keypti hana. Sörensen, formaður
Charlottenborgar, hafðí tekið að sér að
verðleggja myndirnar og kostuðu flestar
þeirra tólf hundruð krónur. Vegna þess að
Anna gat ekki keypt sína mynd, sem var
af Esjunni, við því verði sló Tove fjögur
hundruð krónur af henni og skipti upp-
hæðinni niður í þrjár afborganir. Taldi hún
að þessi eina mynd kynni að fara langt
með að greiða allan tilkostnað. En hún
sagði Ragnari að helst vildi hún koma því
í kring að ríkið keypti mynd og Carls-
bergsjóðurinn aðra, og kvaðst hún hafa
verið að nauða í frú Georgíu Björnsson að
hjálpa til við að vekja athygli þessara aðila
á sýningunni. Erfitt væri fyrir hana eina
að þurfa að sjá um allt, en hún gætti sýn-
ingarinnar frá klukkan tíu að morgni til
sex að kvöldi. Þótt Sven Poulsen hefði sýnt
mikinn áhuga fannst Tove sem blað hans
brygðist seint við sýningunni. En 22. des-
ember kom lokst umsögn í Berlingske
Tidende, undirrituð af K.F. Hún var hin
lofsamlegasta:

„Það er ár og dagur síðan íslenski málar-
inn Kjarval hefur sýnt hér í bænum. Þeim
mun gleðilegra er að sjá sýninguna, sem
hann efnir til þessa dagana á Charlotten-
borg. Ekki einasta endurnýjar maður
kynni við suma þeirra eiginieika, sem
fyrrum gerðu list Kjarvals svo seiðmagn-
aða og ljóðræna, heldur sér líka að hann
hefur samtímis numið heilt, nýtt land í
list sinni — bókstaflega ríki af klettaborg-
um öndvert við dálítið svíf andi draumaver-
öld fortíðarinnar. Aðeins ein mynd með
ljósum og mjúkum pastelkenndum litum
er einkennandi fyrir þau ár, þegar list
Kjarvals, án tals um neins konar áhrif,
bjó yfir Turnerískri litamýkt og hjúpuðum
stemmningum.

Hugmyndaauðgin og ljóðrænan háfa
ekki vikið. Þar eru enn hin persónulegu
kennileiti í myndum hans. Og það sannar
hve djúpt þær standa í honum sjálfum,
eftir að hann hefur tekið út þroska, sem
hefur kennt honum að beita fyrirmyndina
föstum tökum — bæði efnislega og list-
rænt. Enginn annar af íslensku málurun-
um hefur fengist við sjálfa fjallshlíðina
°g byggt hana upp, lag eftir lag, klett eftir
klett — byggt tindana frá grunni, uns þeir
standa í litum á léreftinu í gneistandi
hörðu basalti og granít. Og ekki til einskis
hefur hann verið nemandi Viggos Johan-
sens. Tækni hans í fínustu úrvinnslunni í
myndum hans er í ætt við impressionisma
Johansens, t.d. í eðalsteinsblikandi lands-
lagi í Esjumynd (nr. 2). Frá þessari undir-